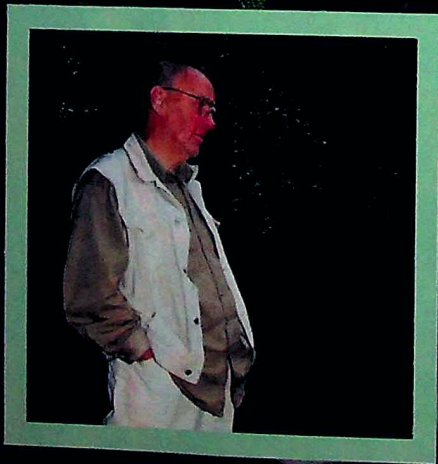

De tijd uitgeschakeld

Als enige ter wereld is Louis Le Roy bezig met het jaar 3000. Zijn kunst- en natuurproject, de ecokathedraal in Mildam, zal het komende millenium worden voortgezet door studenten van de Carolina Universiteit van Braunschweig. "Het gaat niet om het resultaat," zegt le Roy, "maar om het proces. De ergste misdaad van de politiek is dat ze de mensen niet toestaan om vrij over hun tijd te beschikken."

TEKST: MARLOU JANMAAT. FOTO'S: FRANK VAN PARIDON.

"**H**et jaar 2000 interesseert me niet." Kunstenaar en pragmatisch filosoof Le Roy laat in al zijn werk de tijd buiten beschouwing. Zijn projecten zijn bedoeld om van generatie op generatie te worden voortgedragen. In 2000 zullen ze niet afkomen. In 3000 misschien ook niet; waarschijnlijk nooit. "Misschien kan ik het jou nu eens goed uitleggen," zegt Le Roy, als ik met

*“De creativiteit en produktiviteit van
tweehonderd miljoen mensen in steden overal
ter wereld staat nu op nul.”*

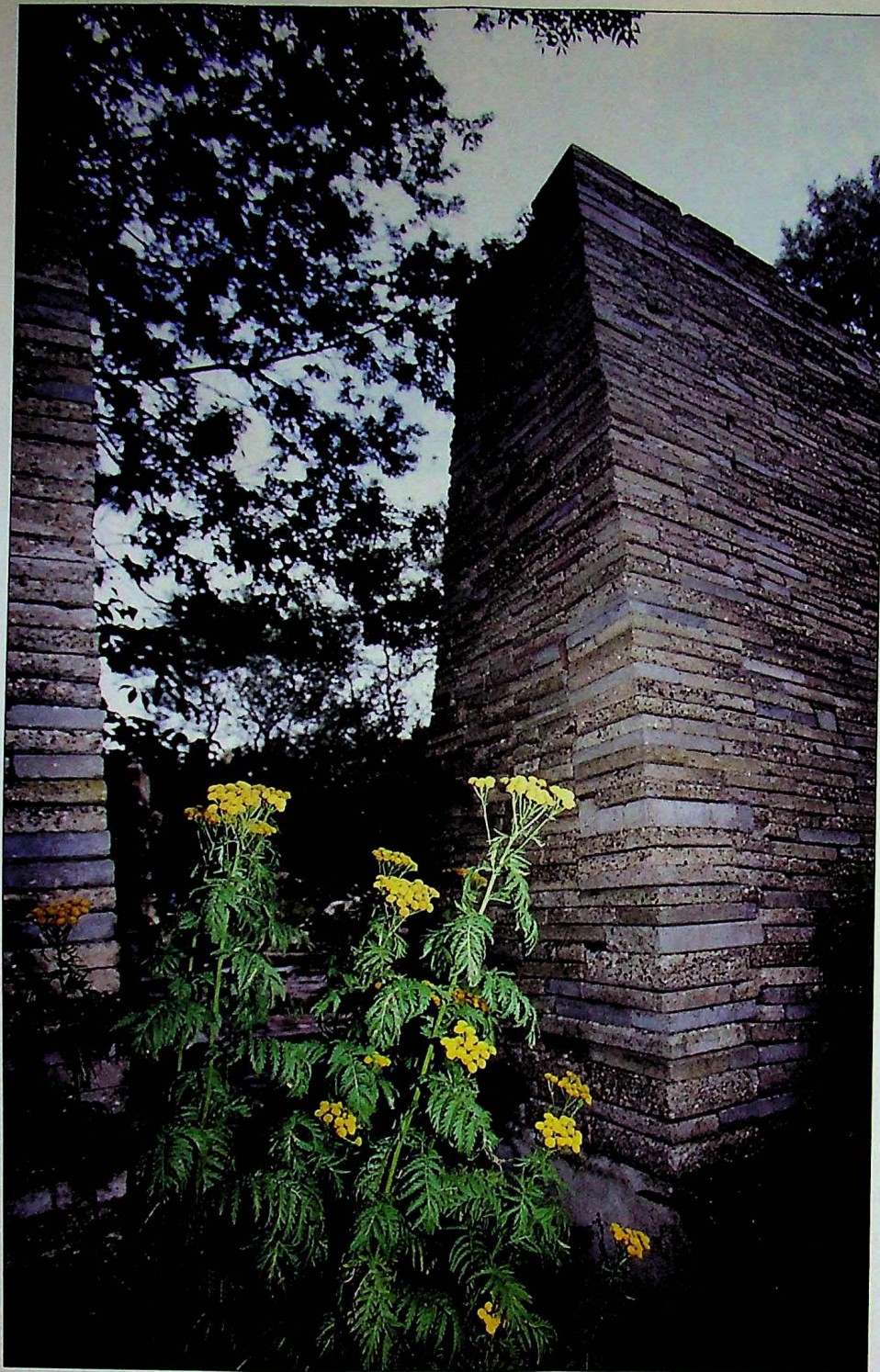
FOTO: LOUIS LE ROY

hem in zijn atelier zit. Het is donker daarbinnen, maar de gloed van duizenden gekleurde kristallen voorwerpen creëert een warme sfeer. Kristallen vormen bevolken Le Roys hele huis: tafels, kasten, dressoirs, hoeken en vensterbanken. Het kristal is verzameld voor een van zijn projecten: een doek over kristal dat zeshonderd vierkante meter groot moet worden, maar eigenlijk nooit af zal zijn. “Ik wil doordringen tot de essentie van het kristal. Daarom wil ik duizenden, maar liever nog tienduizenden stukken kristal om me heen hebben,” legt le Roy uit. Achter de glazen wand

van het atelier ligt de tuin, waar de natuur al meer dan dertig jaar onaangeroerd is. “Het gaat niet om schoonheid, maar om de voortgang van processen naar een steeds hoger niveau van complexiteit,” zegt hij. “Als je de natuur laat gaan, ontwikkelt die zich altijd in de richting van een steeds hogere complexiteit; in de richting van de meest perfecte toestand. Mensen bouwen computers om geen fouten te maken, maar de natuur is alle computers de baas, omdat de natuur de fouten meecalculeert in haar ontwikkeling. Ik ben helemaal geen natuur freak hoor. Ik heb zelfs de pest aan

milieu-organisaties, omdat ze de natuur isoleren van de mens.”

Met zijn ecokathedraal in Mildam wil Le Roy de vragen van zijn grote voorbeeld, de Franse nobelprijswinnaar Ylya Prigogine, beantwoorden. In zijn studie *Het ontstaan van complexiteit in samenhang met de tijd*, stelt Prigogine drie vragen: wat kan de natuur, wat kunnen de organismen en wat kan de mens. “In Mildam laat ik zien wat één mens kan,” legt Le Roy uit. In zijn ecokathedraal verwerkte Le Roy in dertig jaar in zijn eentje dertienhonderd vrachtwagens vol restmateriaal:

“Ik heb de pest aan milieu-organisaties, omdat ze de natuur willen isoleren van de mens”.

dan zie ik ineens dat ik op een tien meter hoge muur sta en tussen de bomen duiken twee metershoge muren op. In de alomtegenwoordigheid van de groene natuur ademt de ecokathedraal iets van een inca-ruïne, maar dan omgekeerd: waar een ruïne verwoest is door de natuur en de tijd, wordt hier door de natuur, de tijd, de organismen en de mens iets gebouwd. “Het is een vervlechting van mijn vrije energie met die van de natuur,” zegt Le Roy. “Ik laat de natuur z’n gang gaan en als de situatie zich stabiliseert, dan ga ik er weer overheen met restmateriaal. Het eindresultaat is onbekend. Sterker nog, er is geen eindresultaat. Het zal zich steeds bewegen in de richting van de hoogst mogelijke complexiteit.

Complexiteit

Het werk van Le Roy is door de Franse FEAPE (Fédération Européenne des Architectes Paysagistes), uitgeroepen tot één van de

FOTO: LOUIS LE ROY.

stoeptegels, putdeksels, stukken asfalt, trottoirbanden, bakstenen, betonblokken. Samen met de natuur, zonder enig ander gereedschap dan zijn handen, bouwde hij op zijn stuk land van zes hectaren de fundamenten van zijn kathedraal. “Als je een bouwmaatschappij dit project had gegeven had het inmiddels zo’n 27 miljoen gulden gekost,” zegt Le Roy.

Een omgekeerde ruïne

Ook in Mildam gaat de natuur al dertig jaar ongemoeid zijn gang. Op een regenachtige

zondagmiddag nemen we een kijkje. Het terrein is vrij toegankelijk. Waar de natuur ruimte heeft gelaten, hebben bezoekers slingerende paden gevonden tussen bomen en struiken door. Een heuvelachtig terrein; het ruikt er sterk naar aarde en groen. Een landschap vol verrassingen. Onder de groene heuvel waarop ik sta blijken betonblokken te liggen. Naast een berkje staat een betonpaaltje en hier en daar gaan bosschages over in lage muurtjes. Tussen de struiken schemert een huisje: een zelfgebouwd atelier, waar Le Roy een tijdlang werkte. Even lijkt het alsof er niet zo veel gebouwd is, maar

zeventien belangrijkste projecten op het gebied van tuinarchitectuur ter wereld. In 1989 exposeerde Le Roy met zijn ecokathedraal in het Grand Palais in Parijs als onderdeel van de expositie L’Europe des Créateurs. “Er is deze eeuw helemaal niets gebeurd in de kunst,” meent le Roy. “Als je ziet wat jonge mensen in de muziek moeten presteren om een rol van betekenis te spelen, dan vraag je je af waarom een kunstenaar van tegenwoordig niets hoeft te kunnen,” aldus Le Roy. “Ik ben ervan overtuigd dat we vernieuwing in de kunst in de richting van complexiteit zullen vinden. Vijfzeventig

procent van de wereldbevolking woont nu al op drie procent van het aardoppervlak. Over dertig jaar woont tweederde van de mensheid in miljoenensteden. Alles stroomt daar naar toe. Wereldwijd lopen er tweehonderd miljoen werkeloze mensen rond. Als de politici bereid zouden zijn en de mogelijkheid zouden hebben om één procent van een miljoenenstad, dus tienduizend mensen, de gelegenheid te geven zich te ontwikkelen zoals ik demonstreer, dan kunnen die in een tijd van vijftiengintig jaar dertigduizend hectaren

grond bewerken. We moeten gebruik maken van dat gigantisch potentieel aan vrije energie en creativiteit dat nu binnen de steden opgesloten ligt. Bovendien kun je, door ze grond en tijd te geven, al het stedelijk bouwafval opnieuw binnen de steden verwerken. Het probleem is, dat het in ons politieke systeem niet mogelijk is om de tijd uit te schakelen," verzucht Le Roy. "Van alles wat ondernomen wordt, moet het eindresultaat al bekend zijn. De politiek wil alles beheersen. Die durft mensen niet van hun

eigen energie en creativiteit gebruik te laten maken, want dan is zij haar macht kwijt.

Van generatie op generatie

"Alle projecten die ik opgezet heb zijn uiteindelijk door de politiek de nek omgedraaid." In 1964 startte Le Roy het Wilde Tuinen-project aan de Kennedylaan in Heerenveen. Door vrijwilligers werden met behulp van restmateriaal wilde tuinen van een kilometer lang en achttien meter breed gecreëerd. "Het heeft ze helemaal niets gekost,"

*“De mens mag niet over
z’n vrije tijd beschikken.
Zelfs z’n recreatiepark wordt
voor hem ingericht.
Ik ben toch geen aap”*

vertelt le Roy. “In 1971 kregen de gemeenteraadsleden natte voeten. Ze hebben me een ereteken gegeven en naar huis gestuurd. Het was niet beheersbaar en dus wilden ze ermee ophouden. Hetzelfde is in Groningen gebeurd en in Parijs. Zodra de overheid doorkrijgt dat het erom gaat mensen de tijd, de vrijheid en de natuur te geven, willen ze ermee ophouden. Dat kunnen ze niet overzien. Dat mensen in het huidige economische bestel als arbeidskracht overbodig worden kan ik nog begrijpen,” zegt Le Roy met stijgende verontwaardiging. “Maar dat ze niet de gelegenheid krijgen hun vrije energie te gebruiken, dat zal ik nooit accepteren.” Een van de weinige projecten van Le Roy die wel af moeten komen, is zijn boek,

getiteld *Retour Mondriaan*. De titel slaat op het feit dat Mondriaan aan het begin van deze eeuw de complexiteit ontkende. Het is als het ware een pleidooi tegen Mondriaan. In 1972 kreeg Le Roy de Zilveren Anjer van het Prins-Bernhardfonds. De Carolina Universiteit van Braunschweig in Duitsland heeft zijn project geadopteerd en zal het in de tijd voortzetten. Van generatie op generatie. “Vroeger bouwden mensen altijd in groepen en in generaties,” gaat Le Roy verder met zijn betoog. “De meest fantastische bouwwerken, de gotische kathedralen bijvoorbeeld en de incatempels, zijn zo ontstaan. Iedere generatie ging op zijn eigen manier verder. De universiteit van Braunschweig hecht zoveel waarde aan mijn werk, omdat ze zien dat je hier een nieuwe cultuur op gang brengt.”

Tijd uitschakelen

Maar waarom? Wat is het nut? Natuurlijk moet ik die vraag stellen. Zichtbaar ontstemd over zoveel onbegrip, maar niet onwelwillend beantwoordt Le Roy mijn vraag. “De mensen willen het, de natuur wordt gestimuleerd en het zal overal ter wereld problemen oplossen, als je de tijd maar uit het proces haalt,” zegt Le Roy. “Er zijn zoveel mensen, werkelozen, die intuïtief voelen dat ze van de complexiteit, van hun eigen potentie zijn afgesloten. Alleen voor

Mildam zijn er al duizenden mensen die met mij mee willen werken. Maar Mildam moet ik alléén doen, om te laten zien wat één man kan. Er zou veel meer gelegenheid voor projecten als Mildam gecreëerd moeten worden. Juist in ons volgebouwde Nederland werken hoog complexe structuren zo goed, omdat er weinig ruimte voor nodig is. Neem het waterprobleem. Het moment zal komen dat water schaars wordt. Er wordt niets gedaan. We wachten met z’n allen tot de oorlog om het water uitbreekt. Geef mensen nu de gelegenheid om te werken, maar schakel de tijd uit. Al bouwende ontdekken mensen nieuwe dingen en worden problemen opgelost.”

In museum Willem van Haren in Heerenveen is het werk van Louis Le Roy op een permanente expositiewand te bezichtigen. Openingstijden van het museum zijn: di. t/m vr. van 10.00 tot 17.00 uur, za en zo van 14.00 tot 17.00 uur. Toegangsprijs f 3,50. Harenspad 50-52, Heerenveen, tel: 0513-62 34 08. De ecokathedraal in Mildam, vlakbij Heerenveen, is altijd gratis voor bezoekers toegankelijk.